

AACA

ISSITTUP ALLANNGORIARTUAARNERANUT
NALEQQUSSARNEQ

AVANNAATA IMAANIIT IKERSUAQ DAVISIMUT IMARTAQ PILLUGU

TAKUSSUTISSATUT NALUNAARUSIAQ

AMAP

Uani nalunaarusiami saqqummiunneqartut tassaapput Avannaata Imaaniit aamma Ikersuaq Davisip (BBDS) tungaanut imartaq pillugu ilisimatuussutsikkut itisilerneqarumaartut.

Avannaata Imaa aamma Ikersuaq Davis pillugit allaaserisaq

Avannaata Imaniit – Ikersuaq Davisimut imartaq (BBDS)- Nunavut ilanngullugu nunap immikkoortora, taannalu Canadap pigisaanniippoq Kalaallit Nunaatalu Kitaata nalaaniilluni Kunngeqarfimmut Danmarkimut attuumassuteqarani. Nunat taakkua akornanni avannaata'tungaani Avannaata Imaa inissisimavoq kujataatalu'tungaani Ikersuaq Davis inissisimalluni. Nalunaarusiamilu nunap immikkoortua tamaat allaaserineqarpoq, tassanilu aamma pinngortitami politikkikkut, inuiaqatigiissutsikkut, inuiaqatigiinnilu iluani aningaasaqarnikkut assigiinngissutsit saqqummiunneqarlutik.

Allannguutit sunniutai

Immikkoortortami uani siunissami silap qanoq issuserisinnaasaa qulaajarneqarput, BBDS-imi silap pissusianut misissuinerit assigiinngitsut aallaavigalugit. Uanilu aamma siunissami silaannaap qanoq isikkoqarsinnaanera kissassutsikkut, nittaaatigut sialutsigullu, anorissaa, apeqqatigisarnissaa, sikip pissusissaa, immap kissassusissaa, immap itisussusissaa nunallu qeriuannartup aakkiartuaarnissaa nassuiarneqarput.

Inuiaqatigiit iluanni aningaasaqarnermut tunngasut

Immikkoortortumi uani BBDS-ip nalaani inuiaqatigiit iluani aningaasaqarneq sammineqassapput; aningaasaqarneq, inuit nussornerat, illoqarfinnut annernut nutserneq attaveqarnerlu. Nalunaarusiami Kalaallit Nunaanni Nunavummilu inuiaqatigiit iluani aningaasaqarniarnerit siunissamullu nalimmassaataasinnaasut assigiinnginnerat takutinneqarput.

Allannguutit kingunerat

Atavangiisit inuiaqatigiillu iluanni aningaasaqarniarnerup allanngoriartornera BBDS-ip nalaani najugalinnut malunnaataasussaavoq. Tassami inuit imminnut attuumassuseqalertussaapput allatut ittumik takorlooruminaatsumik. Nalunaarusiamilu taakkua sammisamut arfineq-marlunnut avillugit saqqummiunneqarput: isumalluutit uumassusillit, isumalluutit uumaatsut, ilinniartitaaneq, peqqissuseq, takornariaqarneq, umiartorneq attaveqarnerlu.

Naleqqussartoqarnissaanut tunngavilersorneq

Nalunaarusiami AACA-mi paasissutissat amerlasoorpassuit allattorsimapput, taakkualu tunngavigalugit allannguutaasinnaasunut naleqqussartoqarnissaanut pilersaarusiornissamut aalaajangiisooqataasinnaassapput. Uanilu immikkoortumi tunngaviusut taakkartorneqarput ilisimatuussutsikkulli nalunaarusiaq paasissutissanik imaqarnerulluni.

Naggataarutaasumik oqaaseqaatit

Naggataarutaasumik oqaaseqaammi nalimmassarneq imaannaanngitsuusoq aammalu siunissami unammillernarsinnaasussanut suliniutini silap pissusaata allanngoriartornera kisimi eqqarsaatigineqassanngitsoq paasissutissiissutigineqaqqippoq. Nalunaarusiamilu allannguutitut naleqqussartoqarnissaanut pingaaruteqarsinnaasut taakkartorneqarput, ataqagiissaarinerli peqqutaalluni pingaaruteqassusaat allanngorarput.

Aallaqqaasiut

2011-imi Issittumi Siunnersuisoqatigiit Issittumi avatangiisinut nakkutillisorisaminnut avatangiisinik nakkutilliinermut suliniummut (*Arctic Monitoring and Assessment Programme – AMAP*) una piumallugu qinnutigisimavaat; “Issittumi sumiiffinni assigiinngitsuni pingasuni aalajangiisartunut soqutigisaqqaqatigiinnullu paasissutissanik iluaqutaasinnaasunik paasissutissiissasut, taakkualu silap pissusianut nalimmassarnissamut iliuusissanik suliniutissanillu ineriartortitseqataassapput, taamaasiornikkullu silap allanngoriartorneranut aammalu avatangiisinut allanut unamillernarsinnaasunut iluaqutaassallutik.”

Asseq 1: AACA-mi nunap immikkoortui pingasuusut misissuiffiqeqartut

Tassungalu akissutitut AMAP-minngaanniit aalajangiisartut Issittumilu ilisimatuut oqaloqatigereernerisigut suliniuteqartoqarpoq, tassanngaanniillu “Issittumi allanngoriartornermut naleqqussarneq” pilersinneqarpoq (AACA-mik taaneqartoq tuluttut taaguutaa Adaptation Actions for a Changing Arctic tunngavigalugu). Pilersitallu uumap nutaap soqutigisaqqaqatigiit ataatsimut tamarmik katersorniarpai aammalu ilisimatuussutsikkut ilisimasat aallaavigalugit Issittumi allannguutit sukkaqisumik ingerlasut iluanni qanoq nalimmassartoqarsinnaaneranut paasissutissanik takussutissiilluni. AACA-llu soqutigisaqqaqatigiit aallussinerulernissaat siuarsarusuppaa, ilisimasalinnut aammalu najukkani innuttaasut inuussutissarsiorfinnullu kaalluarneqartut sinniisaannut peqataanissaannut, taamaasiornikkummi Issittumi allanngoriartorfiusumi ajornartorsiutit, unamilligassat naleqqussarfigisariaqartullu pingaaruteqarnerpaat sorliunersut aalajangeeqataaffigisinnaaniassammagit.

Nunap immikkoortui pingasut misissueqqaarnissamut toqqarneqarput, Avannaata Imaa – Ikersuaq Davis, Barentshavet aamma Bering-Chukchi-Beaufort. Sumiiffiit taakku pingasut inuiaqatigiinni aningaasaqarneq pinngortitamilu pissuseqatigiinni annerpaaq qulaajarniarlugu Issittumilu Siunnersuisoqarfiit amerlanerpaat peqataatinniarlugit toqqarneqarsimapput.

Nunap immikkoortui taakkunani pingasuni misissuinermit nalunaarusiani ineriartornermi assigiinngisitaarnerit aammalu

NALEQQUSSARNERUP NASSUIAATAA

FN-ip sassartitaasa silap pissusia pillugu ataatsimiitaliaata (IPCC - Intergovernmental Panel on Climate Change) naleqqussarnq ima nassuiarpaat “silap pissusia imaluunniit pissuserisassaasut naatsorsuutitut kingunerisaanullu iliuuseqarneq. Inuit aqqissuussaanni silaannaap pissusaanut naleqqussarnerit siunertaraat sakkukillisaaneq imaluunniit ajoqusernerit pinngitsoortinnissaat imaluunniit periarfissat iluaqutaasinnaasut iluaqutigineqarneri. Pinngortitap aqqissuussaata ilaannut inuit akulerussinnaasarput taamaasiornikkullu silap allannguutissaattut naatsorsuussamut kingunissaanullu naleqqussarnerit ajornannginnerulersillugit.”¹ Uani misissuinermit silap pissusianit allannguutit aallaaveqanngitsut aamma sammeneqarput.

1 IPCC-ip nassuiaataata qallunaatuunngortinneqarnera uannga tigusaavoq: Grøndahl, L. (red.), Poulsen, N. (red.), Christensen, J. H., Arnbjerg-Nielsen, K., Grindsted, A., Halsnæs, K., Olesen, M. (2014). Analyse af IPCC delrapport 2: Effekter, klimatilpasning og sårbarhed – med særligt fokus på Danmark. Naturstyrelsen, København.

naatsorsuutigisat ineriartornerat ilisimatuussutsikkullu nalilersorneqarnerat allaaserineqarsimapput – taakkualu aamma kingunerisinnaasaat, kingunerisaat kinguneriligassaallu.

Ilisimatuussutsikkut ilisimasat aammalu najukkani ilisimariikkat kattutsinneqarnerisigut aalajangiisartunut

pitsaanerpaamik tunngaviliisoqarpoq, taamaasiornikkullu silap pissusaanut assigisaanullu nalimmassartoqarnissaanut tulleriaarisooqarnissaanullu periarfissiisoqarluni. Taamaattumik AACA suliaavoq ingerlaartuaannartussa, tassanilu soqutigisaqatigiit ilisimatusarnerit inuiaqatigiillu attuumassuseqartut ataatsimut paasissutissat nutartertassavaat taamaasiornikkullu paasissutissat pisariaqartinneqartut aalajangiisartunut najukkaniittunit, nunamiittunit nunanillu tamalaaneersunit tamatigut takuneqarsinnaasassallutik.

Nalunaarusiaq una tassaavoq ilisimatuussutsikkut Avannaata Imaaniit Ikersuaq Davisip tungaanut imartap (BBDS) nalilersuiffigineqarluni nalunaarusiaq eqikkagaq.

Nunap immikkoortuani allanngoriartuaarnermi suut iliuusissatut pingaarnerpaanersut takujuminaassimapput, tassami silap allanngoriartornera kisimi nunap immikkoortuani tassani allanngoriartortuunngimmat. Iliuusissatullu pingaarnerpaaq tassaavoq sungiussiasuunissaq aammalu allanngorartunut pissutsinullu nutaanut aqutsinnaanissaq – tassanilu aamma silap pissusia inuiaqatigiillu aningaasaqarnerisa allanngoriartuaarnerat eqqarsaatigineqarput.

Nunap immikkoortuani soqutigisaqatigiit Kalaallit Nunaanni Canadamilu innuttaasut, oqartussaqaarfitt naalagaaffimmit namminersortunillu aqunneqartut sinniisaat oqaloqatiginerisigut immikkoortut arfineq marluk itinerusumik misissorneqassasut aalajangiunneqarpoq: Isumalluutit uumassusillit uumaatsullu (assersuutigalugu aatsitassarsiorneq), ilinniartitaaneq, peqqissuseq atugassarititaasullu, takornariaqartitsineq, umiartorneq attaveqarnerlu. Immikkoortullu tamarmik ilisimasat aallaavigalugit atuakkiortut silap allanngoriartornera peqquataalluni suut allannguutaasinnaanersut allaaserisaqarsimapput, aamma siunissamut naleqqussartoqarnissaanut qanoq pilersaarusiorsinnaanissamut periarfissaqarnersoq.

Allannguutit annertuut sukkasuullu eqqarsaatigalugit “naleqqussarneq” killeqartoq oqaatigissallugu pingaaruteqarpoq. Issittumi silamut naleqqussarnissaq iluatsissappat nunarsuarmioqatitta nunaqqatittalu silap allanngoriartuaarnerata pinaveersaartinnissaanut suliniutinut iluamik ingerlatsinissaat pingaaruteqarpoq. Nunarsuup kiatsikkiartuaarnera kigaallatsinneqassappat, aamma pinngortitami pissuseqatigiinni inuillu inooriaasianni naleqqussarnissaq kigaannerusumik ingerlanneqalissappat, taamaasiornikkullu aamma allanngoriartuaarnerit allat annikillisarneqassapput. AACA-milu naleqqussarnissamut periarfissat aammattaaq silap pissusiata allanngoriartuaarneranut killilersuinermit paasinnineq sammineqarput.

Lawrence Hislop / www.grida.no/resources/1087. Uummannaq, Greenland

Avannaata Imaaniit Ikersuaq Davisip tungaanut imartap nassuiarneqarnera

Nunap immikkoortuata Avannaata Imaaniit - Ikersuaq Davisip tungaanut imartap (BBDS) nalaanniippoq Qikiqtaaluk, taannalu Nunavup kangia'tunganiippoq Canadap pigisaaniilluni aammalu Kalaallit Nunaata kitaata nalaanniilluni taannalu Kunngeqarfimmuut Danmarkimut attuumassuteqarani. Nunat taakkua akornata avannaat'tunganiippoq Avannaata Imaa kujataa'tunganiillunilu Ikersuaq Davis. BBDS-ip nalaa tamarmi Issittup silaata pissusiani inissimagaluarluni nunap immikkoortuata iluani assigiinngisitaartoqarpoq tassanilu pineqartut tassaapput pinngortitap, politikkip, inuiaqatigiit, inuiaqatigiillu iluanni aningaasaqarniarneq.

Nunavut aamma Kalaallit Nunaat pissutsimikkut assigiiaartunik arlalinnik unamminartoqarsinnaagaluarlutik aallaavinnik assigiinngilluinnartunik naleqqussarnissamut periarfissaqarput. Pingaartumik assigiinngiffiit tassaasinnaapput innuttaasut katitigaanerat, innuttaasut agguataarneqarnerat, nuuttarnerit, suliffissuaqarnerup qaffasissusiatigut attaveqaatillu eqqarsaatigalugit, taakkulu kingunerisaannik Kalaallit Nunaat Nunavullu assigiinngitsunik naleqqussarnissakkut pingaarnersiugaqarlutik.

BBDS-imi innuttaasut amerlanerpaartaat tassaapput Inuit. Nunarsuup immikkoortuani Kalaallit Nunaanni Inuit 52.500-it missaanniippot, Nunavummi innuttaasut marloriaataasa sinnerinik amerlanerullutik, Nunavummimi Inuit 19.500-it missaaniikkamik. Kalaallit Nunaanni

illoqarfiit pingaarnersaanni, Nuummi, innuttaasut 17.000-it missaanniippot, Nunavummi illoqarfiit anginersaanni Iqalunni innuttaasunit marloriaammik amerlanerullutik, Iqalunnimi innuttaasut 7.500-it missaannik amerlassuseqarput. Nunavummi innuttaasut Kalaallit Nunaannut sanilliukkaanni (illoqarfiit nunaqarfillu 64-it) nunaqqatigiinni ikinneroqisuni (qulingiluat) agguataarsimapput.

Kalaallit Nunaata tungaani Qeqertarsuup kujataani imaq ammaannartuuvoq (nalinginnaasumik sukku tamaana sikoqartartoq), pinngortitami ataqatigiinnernik peqarluarfusooq immat itisuujuullutik annertuumik aalisarnissamut periarfissaqartut, avataasiorluni kilisaatit nutaaliaasut aamma sinerissamut qanittumi angallatinit umiatsiaaqqanillu aalisarfigineqartartoq. Aalisarneq suliffissuaqarnermut

annertuumik ingerlatsisuusimavoq, 1960-ikkunniillu inuiaqatigiinnut kalaaliusunut malunnaatilimmik allanguisuusimalluni. Taamaakkaluartorli aalisarneq kalaallit aningaasaqarniarnerannut kisimi napatitsisuunngilaq, Namminersorlutilu Oqartussanut maannamut periarfissat suut atorlugit nutaaliaasumik inuulluartaartoqarnissaanut aningaasarsiornikkut ineriartortoqarnissaanut nammineersinnaanermullu qulakkeerinnissutaassanersut suli ernumassutaavoq – periarfissallu ilaraat assigiinngisitaartumik aningaasarsiorneruneq.

Nunavup imartaani isumalluutit inuuniarnermut isumalluutaapput; aatsitassarsiornerlu aamma pingaaruteqartorujussuulluni, 2014-ilu qiviassagaanni naalagaaffimmi ukiumut tunisat ataatsimut nalingisa 18%-erisimallugit. Suliffissaqarfiit annerpaat naalagaaffeqarnerup oqartussaqaarnerullu iluani, takornariaqartitsinermi, aatsitassarsiorortoqarnernilu

inissisimapput. Ileqqutoqqat malillugit piniarneq, pullatigut piniarneq, aalisarneq, katersineq aammalu eqqumiitsuliorneq sanalunnerlu inoqutigiinnut amerlasuunut isertitsissutaallunilu inuuniutaavoq, avatangiiserisamullu atassuteqarnermut misigisitsisuullutik.

Nunap immikkoortuani tamarmi attaveqaatit unammillernartuupput. Kalaallit Nunaanni nunap immikkoortuani illoqarfiit, nunaqarfiit suliffeqarfillu imaatigut silaannakullu attaveqarniarnerup tungaatigut pitsaanerumumik inissisimapput, tassami nutaaliaanerumumik assartuisoqarsinnaagami attaveqaqatigiinniarnermullu aamma attaveqaatit pitsaanerumumik inissisimammata.

Ilinniartitaanerup tungaatigut Nunavummi nunap immikkoortuani Qikiqtaalummi ilinniarfissaqarpoq ingerlaqqiffiusunik aammalu ilinniarnertuunngorniarfeqarluni, kisiannili Canadap Issittuani ilisimatusarfeqanngilaq. Nunavummilu

soraarummeertartut arriikkaluamik pitsanngoriartuuarput, kisiannili naammassisartut 57%-innaapput, Canadamilu naammassisartuni ikinnerpaatut inissisimallutik. Kalaallit Nunaanni ingerlariaqqiffissatut ilinniarfiit, ilinniarnertuunngorniarfiit, ingerlaqqittumik ilinniarfiit ilisimatusarfillu ilinniarfissatut periarfissaapput. Kalaallit Nunaanni inuusuttut meeqqat atuarmianniit qaffasinnerusumik ilinniakkaminnik naammassinnittartut ukiuni 2003-miit 2013-imut 6%-imik, tassa 15.000 missaannik, qaffariaateqarsimapput (innuttaasut 34%-ii).

Nunap immikkoortua Baffin Avannaata Imaaniit Ikersuaq Davisimut annertuumik qaqqaqarfiuvoq qeriuanaanartoqarfullunilu taamaattumillu naasoqarpiarani. Nunavup nalaa qeriuannartoqarfiuneruvoq Kalaallit Nunaatalu nalaa kiannerulluni, tamannalu Kalaallit Nunaata avannaata'tungaani qeriuannartoqarnerusumik isumaqarpoq, kujataa'tunganili nuna ukiukkuunerusoq qereqqasarluni sukkullu tamaana qeriuannartoq kisimi takussaasarluni.

Pinngortitami avatangiisit assigiinngiaarnerannut peqqutaasoq tassaavoq immap sarfaa, Atlantikumii imaq kissartuq Kalaallit Nunaata Kitaata sineriaatigut avannamut ingerlasartoq, Nunavummullu Avannaaninngaanniit imaq nillertoq ingerlasarluni. Tamanna immap sikuanut assut sunniuteqartarpoq, Kalaallit Nunaata Kitaata annertunersaa ukiup ingerlanerani iluamik sikuneq ajorpoq sikoqalaaginnarsinnaasarluni, taamaalluni ukiuunerani allaat imaatigut angallattoqarsinnaasarluni. Nunavummili akerialnik imaq sikuasarpog, amerlasuutigullu tamanna aasarissinerata tungaanut sikuusarluni.

Kalaallit Nunaanni nunami miluumasut tassaapput teriannissat, ukallit, tuttu, umimmaat; avannaatalu nalaani

Asseq 2: BBDS-ip nalaata killilersornera

amaqqut, ukaliatsiat narlumukaallu nassaassaasinnaasarlutik. Canadap tungaani miluumasut assigiinngitsut amerlanerupput, narlumukaaqarneruvoq, qappeqarpoq aammalu tuttt assigiinngitsut arfineq marluk nassaassaallutik.

Imaani avatangiisit Issittumi inuussutissanik pilersuinerpaapput, Kalaallit Nunaanni nunaviup toqqavia sinerlugu immap naqqaniit itisuumiit inuussutissanik qaleriiaanik pilersitsivoq. Taakkualu immami miluumasunit angisuuniit timmissanut millionilikkutaanik inuulluataartsillutik. Immap uumasui ikittuinnaapput kisiannili tulluarsarsimallutik, puisit taakkununga ilanngullugit. Immalli naqqani uumasooqassuseq allaaneruvoq, tassami assigiinngiaartut amerlasoorujussuugamik. Piffimmi immap

sarfaata kaaviiarnera sinerissami silamut malunnaatilimmik sunniuteqarpoq, Kalaallit Nunaatalu Kitaata sineriaa sinerlugu Issittup kujasissuani pissutsinut atoruminarnerulersitsilluni.

Immami avatangiisit aamma arlalinnik imarnersaqartarput, (Pikialasorsuit) ammanertaqarput. Taakku tassaapput ukioq kaajallallugu imartat sikoqanngitsut, immap sikuunik ungalusimasut. Imarnersat tamakku uumasunut imarmiunut timmissanullu ornigarneqartarput tamannalu pissutigalugu pingaarnertut pilersitsinerit imartamut sikoqartumut naleqqiullutik upernaakkut siusinnerusukkut aallartissinnaallutik. Ukioq kaajallallugu immap ammaannarnera uumasullu imarmiut siaruarsimani pissutigalugit Inuit piniartuinut BBDS-i pilerinartorujussuvoq.

Inuiaqatigiit aningaasaqarnerat

Innuttaasut silap allanngoriartorneranut naleqqussarsinnaassusiannut apeqqutaasoq tassaavoq qanoq sukkatigisumik pissutsit allanngoriartornersut; aammalu tassani peqqutaaqataasut ilagaat inuiaqatigiit iluanni aningaasaqarniarneq, tamannami aamma silap allanngoriartorneranit "ataasiakkaallu inuiaqatigiit ilaanni silap pissusiata allanngoriartorneranit toqqaannarnerusumik sunnerneqarsinnaapput".

Inuiaqatigiit aningaasaqarniarneranni pingaarnerpaaq tassaavoq aningaasaqarneq, taannalu BBDS-ip nalaani unammillernartuuvoq.

2000-ikkunni Kalaallit Nunaata aningaasaqarniarnera pitsanngoriartuaariarluni 2011-ip 2012-illu akornanni ajorsiartoqqilerpoq, 2012-imiillu 2014-imut uninngaannapajaarsimalluni 2015-imiillu 2016-imut annertunngitsumik pitsanngoriaateqarsimalluni. Maannakkut aalisarnermik tunngaveqartumik aningaasaqarniarnerup saniatigut ineriartortitsinissamik ilippanaatit nalorninarput. Nunarsuarmi aatsitassarsiortut ikilinerisigut uuliasiornermit aatsitassarsiornermiillu neriulluarnertit annikilliimisapput,

naak akuersissutinik tunniussisarnerit aatsitassarsiornermilu pilersaarutit arlalissuit takkutileraluartut. Aalisarnerup takornariaqarnerullu iluani ineriartortitsinissamut periarfissaqartoqarpoq, ingerlatalli taakku, takornariaqarnikkut ineriartornermi unamminartut qaangerneqarsinnaanngippata, namminermit pingaarutilimmik siuariarnermik sunniuteqarnissaat ilimananngilaq.

Kalaallit Nunaanni aningaasaqarneq annerusumik aalisarnermit tunngaveqarpoq, takornariaqarnermi aatsitassarsiornermillu ilassuteqarluni (3 milliard koruunit missaaniittut katillugit) taakkualu saniatigut Danmarkimiit ataatsimoortumik tapiissutinik (3,64 milliard koruunit) tunineqartarluni.

Peter Prokosch / www.grida.no/resources/4473. Pond Inlet, Canada

Nunavummi aningaasaqarneq 2011-ip 2014-illu akornanni pitsanngoriartorpoq, 2014-15-imili tamanna unissimalluni. Maannakkumiilli naatsorsuutigineqarpoq aalisarnikkut takornariaqarnikkullu aningaasaqarneq pitsanngoriartoqqissinnaassasoq. Aatsitassarsiorneq aningaasaatinik annertuunik isertitsinissamut periarfissiivoq, attaveqaatitigullu pilersaarutit aamma siuariartormik annertuumik tapertaasussatut oqaatigineqarlutik.

Aningaasaqarnikkut pissutsit piffimmi inuttuariartormut sunneeqataassapput. Kalaallit Nunaanni inunngortartut amerliartoraluartut avataanut nuuttarnerup inuit amerlassusiat uninngatiinnarpaat, Nunavummili inunngortartut armerlasuujunerisa malitsigisaanik Nunavut inuttuariartorpoq.

Inuit amerliartornissaannut pissutsit peqquataaqataasussat marluupput: isumalluutiniq atuilluarneq Nunavullu eqqarsaatigalugu oqartussaqaqarfinnik nussuinerit. Tamakkulu tamarmik malitsigisaanik nunap immikkoortuanut Inuit-unngitsut nussornerat. Canadallu tungaani isumalluutiniq atuilluarnerusoqalissagaluarpat nalinginnaasuvoq sulisussat timmisartukkut suliertuleraangamik soraaraangamillu angalasassasut, piffissallu sivikitsup iluani aamma suliertortunut nuukkallartoqartarsinnaanissaq (tamannali aamma piffimmut annikinnerusumik aningaasaqarnikkut kinguneqartitsissaaq). Kalaallit Nunaannilu maanna aatsitassarsiortoqarnissaanut ineriartortinneqartumi eqqarsaatigineqarpoq avataaninngaanniit sulisussanik tikisitsisoqarnissaa.

Inuiaqatigiinni aningaasarsiornikkut sunniutit, nunap immikkoortuani aatsitassatigut isumalluutitigut ineriartormut tunngasut, nunani tamalaani periuseq pitsaanerpaaq naapertorlugu aqunneqarput taamaattumillu ingerlatassat annertunerusut pinissaat sioqqullugit inuiaqatigiinni sunniutissaanik nalilersuinerit suliartortarlutik. Tamatuma saniatigut IBA (impact benefit agreement) aatsitassarsiortuup, naalakkersuisut sumiiffimmilu kommunip /kommunit akornanni isumaqatigiinniutigineqartarluni, najukkami peqataatitsinermut, neqeroorutit, ilinniartitaaneq allatigullu kulturikkut suliassanut tunngasutigut anguniakkat aalajangersimasunut pitsaanerpaaq anguniarlugu. Aamma inuit katitigaanerini allani pisoqarpoq, nussornerit ilanngullugit. Iqaluit, Nunavummi illoqarfiit pingaarnersaat, innuttaasut aalajaatsumik amerliartuinnarput (Statistics Canada)

naapertorlugu 2006-ip aamma 2011-ip akornanni 8,3 % amerleriarsimagamik), ineriartornerlu taanna qularnanngitsumik taamaaginnarallassalluni. Kalaallit Nunaanni illoqarfiit pingaarnersaat Nuuk assingusumik aqquusaagaqarsimavoq, illoqarfissuarmimi inuit 2010-ip 2016-llu akornanni 12 %-imik amerleriarsimmata, naak innuttaasut, nunaqarfinni illoqarfinnilu minnerusuni najugaqartut 1999-imi pingasoriaatingajammik ikileriarsimagaluartut.

Taamaattorli nunarsuup sinneranut atassuteqarneq aningaasarsiornikkut periarfissanut inooqataanermilu angusanut pingaaruteqarpoq. BBDS-imi Canadap tungaaniittumi nunarsuup sinneranut atassuteqarniarneq ajornartorujussuuvoq, itisuumik talittarfeqanngilaq ataasiinnarmillu nunanit allaninngaanniit timmisartumik miffigineqarsinnaasumik mittarfeqarluni. Oqarasuaatikkut angallattakkakkut atassuteqarniarneq killeqarpoq internetimullu attaveqarniarneq qaammataasakkut ingerlanneqarluni taannalu arriitsunnguuvoq tatiginarnanilu. Internetikkut atassuteqarneq Qikiqtaalup ilaani

sukkanerujussuanngorsinnaavoq, issittumi fiberimik suliniut, immap naqqatigut fiberiusoq kabeli, Japanimiit Tuluut Nunaannut ingerlasussaq – pilersaarut naapertorlugu ingerlaannassappat.

Nunavummi assartuinikkut pitsanngorsaanissamut ineriartortitsinermut periaasissiortoqarpoq, taamaalilluni Nunavummi ukiuni aggersuni atassuteqarnerup pitsaanerulernissaa naatsorsuutigineqarluni. Periaasissani ingerlatat pingaarutillit suunersut paasineqarput soorlu timmisartutigit atassutit pitsaanerulernerat, umiarsualiviit itisuut ineriartortinnerat, inuiaqatigiit isumalluutillu akornanni atassuteqarneq silaannaallu allanngoriartorneranut sunniutinut qisuarniarneq taamaalilluni aningaasarsiornikkut periarfissanut periarfissaqalerluni taamaalillunilu Nunavut Canadap sinneratulli inissisimalersinnaalluni.

Kalaallit Nunaanni attaveqarniarnikkut pitsanngoriartoqarsimasoq misigineqarpoq. Assartuinikkut attaveqaatit ineriartortinneqarluarsimapput,

maannakkut nunanit tamalaanit tikiffigineqarsinnaasut mittarfiit marluullutik, illoqarfillu amerlanerpaat mittarfeqarlutik taamaasillunilu illoqarfiit akornanni angallattoqarsinnaalluni; illoqarfiit anginerit tamarmik talittarfeqarput aasamilu piffissaq aalajangersimasoq naapertorlugu ilaasartaat Kalaallit Nunaata kujataani ingerlaartarluni.

Umiarsualiviit 13-it umiarsualivinni oqartussanit ingerlanneqalissasut pilersaarutaavoq tassanilu ilaapput Nuuk, Aasiaat Sisimiullu, taamaasiortoqarneratigullu inuussutissarsiorneq pisiassanillu assartuiniarneq ajornannginnerulissaaq. 2009-mi Nuuk Qaqortorlu immap naqqatigut kabilimik Islandimiit Canadamut attaveqaatinut ilanngullugit internetimut attavilerneqarput. Kalaallit Nunaatali kitaani illoqarfiit sinneri radiukkat attaveqaatit 1410 km-erisut takitigisut atorlugit internetimut attaveqaateqarput. Taamaakkaluartorli nunatta Kangiani Kitaatalu avannarlerpaartaani qaammataasakkut internetimut atassuteqarput. Allaammi inoqutigiit avinngarusimasuniittut qaammataasat aqqutigalugu internetimut attaveqarput.

SILAP PISSUSILERSUUTIGISINNAASAATTUT PISUUSAARTITSINERIT

FN-ip silaannaap pissusianut ataatsimiititaliaa, IPCC, as-sigiinngitsunik nunarsuup ukioq 2100 tungaanut kissatsik-kiartuaarneranut takorluugaqarpoq (RCP = Representative Concentration Pathways), takorluukkallu taakku allanngor-rarput inuit pilersitaannik kissatsikkiartuaarnerup annikil-lisikkiartuaarneqarnera peqqutigalugu. IPCC-minngaanniit takorluugarineqartunit sisamaasunit BBDS-imi marluk atorneqarput, taakkualu atorlugit BBDS-imi allanguutissa-tut killigititaasinnaasutut atorneqarlutik: piususaartitsineq "RCP-4.5" malillugu ukioq 2100-mi nunarsuarmi silaannaq 1,7 - 3,1°C akornani kiatsissimassaaq, takorluugarlu "RCP - 8.5" malillugu kissartumik aniatitsineq annerusimatillugu nunarsuaq ukioq 2100-mi 3,8 - 6°C akornani kiannerulersi-massalluni.

BBDS-imi silap allanngoriartornera

BBDS-ip nalaani innuttaasut Issittumi allannguutit annertuut malugaat. Nunap immikkoortuani nunarsuarmilu tamarmi silap pissusianut tunngatillugu siulittuutit takutippaat silap pissusia peqqutaalluni inuit pinngortitallu ataqatigiinnerinut peqqissuunerinut atugarissaarnerinullu suli nalorninartoqartoq, unamminartoqartoq periarfissaqartoqarumaartorlu. Silap allanngorneranit aamma avatangiisini inuiaqatigiillu akornanni allanngoriartuaarsinnaasut suunerinik eqikkaalluni saqqummiussisoqarneratigut BBDS-ip nalaani suut siunissami aqquusaagassaasinnaanersut takussutissarsineqarput, taakkualu peqqutaallutik sunniutaasinnaasut periarfissallu nutaat takkuttut takuneqarsinnaallutik.

Inuup pilersitaanik kissatsikkiartorneq peqqutigalugu nunarsuaq kissatsikkiartorpoq, taannalu ukiut untritillit uku naanissaannut ingerlaannassalluni. Issittoqarfiit allat assigalugit BBDS-ip nalaani sila allanngoriartupallappoq. Nunarsuup kissatsikkiartornera – malugisassaalereersoq – pisussarlu – immap sikuq aputillu pissusaannik allannguingaatsiassaaq, taakkualu aamma pinngortitap ataqatigiinneranut inunnullu atugassarititaasunut sunniuteqassallutik.

BBDS-ip nalaani silaannaap pissusaanut siulittuutit suliarineqarput, BBDS-ip nalaani naatsorsuusiorsimanagerit malillugit. Taakkualu saniatigut aamma sumiiffiit BBDS-ip aallartiffii tamarmik namminneerlutik silap pissusaanut naatsorsuusiorfigineqarsimapput; Kalaallit Nunaaniit Dansk Meteorologisk Institutip silap qanoq inneranut misissuutaat atorlugu siulittuummik nalunaarusiortoqarsimavoq Nunavumilu Ouranosimit, Canadami misissuisartunit (Canadian Regional Climate Model – CRCM) suliaqartoqarsimalluni.

Kalaallit Nunaanniit aamma Canadamiit nalunaarusiat tamarmik assigiinngitsorujussuupput, taamaattumillu imminnut sanillersuussinnaanissaat ajornakusoorluni.

Piususaartitsinerne marluusuni taakkunani (boksi takuuk) siulittuutigineqarpoq BBDS-ip nalaani agguaqatigiisillugu nunap qulaani **silap kissassusaa** ukiukkut 1- 4°C-imik ukioq 2030 tikitsinnagu qaffariaateqassasoq 2080-ilu tikitsinnagu 1,5 – 10 °C-imik kiannerulissalluni. Aasakkullu silap kissassusaa takorloorneqarpoq ukioq 2030 tikitsinnagu 0.5 – 2°C kissatsissasoq ukioq 2080-ilu tikitsinnagu 1- 5°C-imik kissatsissimassalluni. Silaannarmik kissartumik aniatitsineq appariaateqarpallaassanngippat (takorluugaq RCP – 8.5) malillugu siulittuutigineqarpoq ukioq untritilikkuutaat naannginnerani nunap sikoqannginnera qaammammik ataatsimik marlunnilluunniit sivitsortinneqassasoq.

Siallerneq nittaannerlu tamarmiusoq pillugu siulittuutit takutippaat nunap immikkoortuini amerlanerusuni ingasannerulissasut ingasannerpaaffialu avannaata nalaaniissaaq ukiuuneranilu pissalluni.

BBDS-ip nalaani **anorit sakkortussusiini** ineriartornernut tunngasunik erseqqissunik inerniliinissaaq ajornarpoq. Naleqqussarnissamut pilersaarutit piffissamut 2016-35-imut anorit sakkortussusiisa agguaqatigiissinnerini ±5 %-imik allanngornerit aamma 2080-99-imut ±10 %-imik allanngornerit naatsorsuutigineqartariaqarput.

Silap kissatsinnerata kingusinnerusukkut apisalernissaaq kingunerissavaa, taamaalilluni ukiut untritillit 21-iisa naanissaat sioqqullugu ullut **aputeqarfusut** amerlassusaat ullunik 40-it 60-illu akornanni ikilisimanissaat siulittuutigineqarpoq, taamaanneralu sinerissami takussaanerussalluni.

BBDS-ip nalaani Canadami **aputit itinerpaaffia** 1950-ikkunniilli 20 %-imik agguaqatigiisillugu qaffasinnerulersimavoq.

BBDS-ip nalaani nuna **qeriuannartup** avannaani issinnerusumiittup (avannarlerpaami) kissannissaa (nunap qaavaniittoq itinerusumik aakkiartortussaaq) naatsorsuutigineqarpoq, Kalaallit Nunaatalu kujataani kiannerusumi aavinnissaa siulittuutigineqarluni.

Nunap immikkoortuini **sermit ukkartarfi** ukiut untritillit 21-iisa ingerlanneqarneranni annikillinissaa siulittuutigineqarpoq; aakkiartuaartullu marloriaammik pingasoriaammilluunniit sulii sukkanerulissasoq naatsorsuutigineqarluni, taamaasillunilu apinerulernissaanik siulittuutit naligiisinneqassallutik.

Silap qanoq innissaanut siulittuutit ersersippaat **tatsit** 2050 nallertinnagu ullunik 5-10-nik kingusinnerusumik **sikusalissasut**, ukiullu untritillit 20-it naanerannut sanilliullugu ullunik 10-15-inik siusinnerusukkut siku aattalissalluni.

Ukiuni 50-ini tulliuuttuni Baffin Bugtenimi **imaq** ukiuni qulini 0,2°C-imik **kiannerulissasoq** siulittuutigineqarpoq, immallu qaava tarajukinnerulissaaq siallerneruneranik apinerulerneranillu peqquteqartumik aammalu sermip aakkiartuaarneranit kuunniit immamut kuttoqarnerulissalluni. Tamatuma kissassutsit nikinganeranni erngup ingerlaarfiata itissusia ukiuunerani annikillissagaa naatsorsuutigineqarpoq qaammatillu sikoqanngiffiusut patajaanneri annertusillugit. Immap sikuusarnerata annikillinerpaaffia (2080 nallertinnagu 15-20 %-imik appariaateqassaaq) ukiakkut pisassasoq naatsorsuutigineqarpoq, kingusinnerusukkut sikusalerneranut atassuteqartoq, immallu sikuata 10-15 %-imik annikillinerani upernaakkut pisassasoq naatsorsuutigineqarluni siusinnerusukkut sikuq

aakkiartortalernissaa pissutigalugu. Ukiup sikuata aalajangersimasumik issussusia ukiut untritillit ukiut ingerlaneranni 20-30 cm-it missaannik saannerulissasoq naatsorsuutigineqarpoq, avannarpassinnerusumiittuni saannersaassalluni.

Nunarsuaq tamakkerlugu **imaq** ukiuni untritilinni ukunani 36-imiit 71 cm-imut **qaffassasoq** naatsorsuutigineqarpoq, kisiannili BBDS-ip nalaani qularnanngitsumik +10-imiit – 90 cm-imik annertussuseqartumik appariaateqassalluni. Tamatumunnga sermersuup annikilliaartuaarnerani nunarsuup qaavata qaffakkiartuaarnera pissutaavoq, tassa imaappoq Sermersuup oqimaassusia annikilliaartornera ilutigalugu nuna qaffakkiartormat.

BBDS ukiuni untritilinni tulliuuttuni allannguutininik ataatsimut takutississaaq: Nunarsuaq kiatsissaaq masannarnerulluni anorillu qanoq issusia siulittuutigiuminaannerulerluni; ukiuusarnera sivikillissaaq, aputikinnerusalissaaq; sermeqarfik aakkiartussaaq; sikukillingaatsiarsimassaaq, sarfaq allanngorsimassaaq akuleruffillu qanoq isikkoqassanersut siulittuutigiuminaallilluni, imaq appassaaq (nunarsuup sinnerani qaffariaateqaraluartoq). Silap pissusiata ataatsimiititaliaaninngaanniit takorloorneqartut sorliit piviusumut qaninnerpaanersut oqaatigiuminaammat assigiinngitsorpassuarnik siulittuutininik kingunerineqarsinnaasunillu saqqummiussisoqarpoq. Siunissami silap pissuserisassaannut pilersaarusiortoqarnerani nalornissuteqartoqarsimanera eqqaamaneqassaaq.

Allannguutit sunniutai

Avatangiisit inuiaqatigiillu iluani aningaasaqarniarnerup allanngoriartornera BBDS-ip nalaani najugalinnut malunnaataasussaavoq. Tassami inuit imminnut attuumassuseqalertussaapput allatut ittumik takorlooruminaatsumik.

Soqutigisaqatigiit oqaloqatigereerneranniit BBDS-ip nalaani pissutsit pillugit nalunaarusiami sammisassatut immikkoortut arfineq marluk toqqarneqarsimapput: Pisuussutit uumassusillit umaatsullu, ilinniartitaaneq, peqqissuseq, takornariaqarneq, umiartorneq attaveqarnerlu.

Peqqissuseq

Silap pissusiata allanguuteqarnera kissassutsip allannguuteqarneratigut aammalu/imaluunniit silap allannguuteqarujussuarneranit peqqissutsimut toqqaannartumik sunniuteqarpoq. Aammattaaq toqqaannangikkaluamik silap allanngornera inuunermi atugassarititaasunut, attaveqarnermut, uumasut inuunerinut bakteriallu assigiinngitsut takkuttarnerannut sunniuteqarsinnaavoq.

Toqqaannartumik sunniutaasinnaasunut ilaapput maannakkumut Issittumi nappaatit ajornartorsiutaangikkaluartut nutaat takkussuutilerumaartussat nassartoorneqarnermikkut, noqartarnerup atugaanerulernissaa aammalu erngup pitsaassusiata ajornerulernera taassumalu kingunerisaanik Issittup ilaani imeruersaammik amigaaateqartoqalersinnaavoq.

Sialuit nittaallallu allannguuteqarneri aammalu aputip aattalerneranut piffissarititaasup allanngornerata imermik pissaqarniarneq

unamillernartunngortissavaa. Assersuutigalugu Iqalunni imeqarfik, Geraldine Lake, maannamut unamillernartoqareeqisoq, upernaajunerani imeqarniarneq allannguuteqassappat (annertussutsikkut sivirusutsikkullu) malussarujussuartaasavaoq. Kissakkiartornerullu Nunavummi imeqarfiup pitsaassusaanik aamma ajorseriatitsisinnaavoq

Ilinniartitaaneq

Silap pissusiata allannguuteqarnera ilinniartitaanermut toqqaannartumik sunniuteqarnaviangilaq. Toqqaannangitsumik sunniutissat ilaat tassaavoq inoqarfinniit minnerneq nussornerit, taamaasillunilu ileqqutoqqat, najukkani piniarnermut aalisarnermut katersinermullu tunngasut ingerlateqqinnissaat allannguuteqassallutik, tamakkulu tamarmik silap pissusianit allannguuteqarumaarlutik. Allanngoriartorneq aamma qangaaniilli najukkani ilinniarnermut ajortumik sunniuteqarsinnaavoq, ilisimasaqartut ilaqqatit nunaqqatitillu qimallugit atorfittaarsinnaassammata.

Nunap immikkoortuani aningaasaqarnerup allannguuteqarnera BBDS-ip nalaani ilinniartitaanermut sunniuteqassaaq. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaanni ilinniarfeqarfiit maannakkut nutaanik pinngortitamut takornariaqarnermut assigisaanullu tunngasunik ilinniarfissaqalernissaaq sulissutigivaat, taamaasiornikkummi silap allannguutigisinnaasaannut atorluaasoqarsinnaammata.

Pisuussutit umaatsut

Nunarsuarmi atorussiat nioqqutiginiarnerinut ineriartorneq aatsitassarsiornissamut, uuliasiornissamut gassimillu paaanissamut sunniuteqarnerpaajussaaq, tassami akit qaffasinnerisa sumiiffinnut nutaanut ineriartorneq periarfissiiffigimmagu. Uuliasiornissamut gassimillu paaanissamut ineriartornissaq maannakkumuugallartoq akit appasippallaarnerinit attaveqatigiinniarnullu akisuallaarneranik akornusersorneqarpoq, naak

Kalaallit Nunaanninngaanniit tamanna siunissami anguniagaagaluartoq. Maanna Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorluni pilersaarusiorsimasut akuersissummik pisimalerput; Nunavummilu aatsitassarsiorneq siunissami ineriartornissamut pingaaruteqartutut isigineqarluni.

Tassunga tunngatillugu nunarsuup kiannerulernerani ineriartornermut iluaqutaasinnaavoq, tassami umiarsuit angallanniarneri pitsaanerulissapput isserujussuarnerna sivikillissaaq aammalu sermit tiffartiterneris misissuisoqarnerusinnaaneranut piiaasoqarsinnaanissaanullu periarfissiissapput. Inuussutissarsiorfimmilu tassani ineriartornerit aningaasaqarnermut sunniuteqartussaapput, taamaasillunilu aamma BBDS-ip nalaani inuiaqatigiit iluanni aningaasaqarniarnermut sunniuteqassallutik, avatangiisinullu attuumassuteqartunut aamma allannguuteqarumaarlutik.

Silap pissusiata allanngornera aamma pisuussutinik piiaanissamut ajortumik sunniuteqarsinnaavoq. Silarlorujussuarneri annertusineri, nunap qeriuannartup

aakkiartornera maannakkumut pilersaarutaareersumullu attaveqaatinut sunniuteqassaaq, ukiuuneranilu aqquutigineqarsinnaasut annikillissapput aammalu nittaallat sialuillu allannguuteqarneri imillu allannguuteqarneri ataatsimut tamarmik isumalluutinik piiaanissamut inuussutissarsiornissamullu sunniuteqaqataassapput.

Pisuussutit uumassusillit

Silap pissusiata allanngornera nunami imaanilu pisuussutinut uumassusilinnut annertuumik sunniuteqassapput. Sunniutit takuneqartut ulloq manna tikillugu amerlanertigut ajortuusimapput aamma ileqquusumik isumalluutinut katersorneqartut tikikkuminarnerisa annikillineranut periarfissaanerisalu annikillineranut attuumassuteqarlutik. Taamaattorli silap allanngornerani iluaqutaasut aamma takuneqarsimapput, matumunnga ilanngullugit immap sikoqanngitsup annertusineri aalisarnissamik nutaanik periarfissiimmat kiisalu imaani uumasut ilaannik sippulimmik peqalernerani periarfissaalernerilu.

Iluaqtissat taakku sivikitsuusinnaapput apeqqutaalluni siunissami pinngortitami

ataqatigiissaarinerit silap pissusiata allannguuteqarneranit allannguuteqarnissaat.

Suliffissuaqarnikkut ingerlatsinerit Issittumi uumasoqarnermut aamma sunniuteqarsinnaapput. Immaqami nipiliornerit immami miluumasut ingerlaarnerinut sunniuteqarsinnaapput, uumasullu uippakajaarsinnaaneris peqqutaallutik peqqissutsimut aamma sunniuteqarsinnaallutik, aatsitassarsiorfinit mingutsitsineq iluamik killilersorneqarsimanngippat tamanna aamma uumasunut sunniuteqarsinnaavoq. Suliffissuaqarnikkut ineriartorneq uumassusilinnik atorluaanermut akerleriilersitsisinnaavoq. Maannakkut nunarsuarmi suliffissuaqarnermit mingutsitsinerit sarfamid Issittumut annguttartut, pingaartumik kviksølv, peqqutaallutik Issittoqarfimmi pisarineqartartut mingutsinneqarnissaminnut aarlerinartorsiorput.

BBDS-ip nalaani pisuussutinik uumassusilinnik iluamik ingerlatsilluartoqarneratigut silap pissusiata allanguutai iluamik nalaanneqarsinnaapput; taamaasiornikkullu aamma

aningsaatigut iluanaarutaasinnaasut atorluarneqarsinnaapput, taamaasiornikkullu ajoqutaasinnaasut ingalassimaartinneqarsinnaallutik – tamannalu nunap immikkoortuani najugalinnut Kalaallit Nunaannut Nunavummullu aningaasaqarnikkut iluaqutaasinnaavoq.

Takornariaqarneq

Nunarsuarmi aningaasaqassutsip qanoq isikkua apeqqutaalluni BBDS-ip nalaani takornariaqarneq ineriartortinneqarsinnaavoq, soorlu aamma pisuussutinik piiaaniarneq taamak inissisimasoq, aammalu nunap immikkoortuani takornariaqartitseriaatsip soqutigineqassusaa apeqqutaassalluni. Immami sikukinnerulernerata kingunerisaanik umiarsuarnik takornariartaatinik takornariartitsisarnerit annertusereersimapput aammalu “periarfissaq kingulleq” atorlugu takunnipallakkusunneq peqqutaalluni takornariaqarneq maanna ineriartortinneqarluni.

Umiarsuit takornariartaatit sumiiffimmi annerusumik ilisimaneqanngitsunut ajutoorfusinnaasunut ingerlaartalerneranni ajortumik sunniutinik ilaapput. Umiarsuit takornariartaatit pillugit qitiusumik oqartussanik amigaateqarneq, suleriaatsit pillugit najoqqutassanik amigaateqarneq, ingerlatsinermut ajoqutaasinnaasut allat, aningaasatigut ajornartorsiutit aammalu avatangiisitigut ajornartorsiutaasinnaasut allat takornariaqartitsinerup iluani arlaatigut ineriartornissaagaluumut ajoqutaasinnaapput.

Illua'tungaatigulli aalajangersagaq nutaaq, den International Maritime Organisations (IMO) Polar Code issittumi najoqqutassiaa 2017-imi atuutilersinneqarpoq. Kalaallit Nunaata Kangiata avannaani nunamut allanngutsaaliukkamut isersinnaaneq

Sermersuarmukarsinnaanerlu maanna malittarisassaqartinneqareerput. Aamma Kalaallit Nunaanni takornariaqarnermut tunngasut ingerlatat malittarisassaqartinneqarput, takornariaqartitsinermut akuersissuteqarneq aallaavigalugu, piffinneersunik peqataatitsinerit inuiaqatigiinniluni aningaasarsiorsinnaanissaq pinerullugu. Attaveqaatit tapersorsorneqarnerat Nuummi itisuumik nutaamik talittarfiliornikkut aamma Nuummi Ilulissanilu nunanut tamalaanut mittarfiit pilersarusiornerisigut inerisarneqarput.

Umiartorneq

Immap sikukinnerulernerata kingunerisaanik umiartorsinnaaneq sivitsortinneqarpoq, taamaasiornikkullu umiarsuarnik aqqutissat amerlineqarnissaat periarfissanngorpoq, aammalu aalisariutit takornariartaatsillu anginerit tulassinnaanissaannut periarfissinneqassapput, taamaasiornikkullu umiarsualiveqarfiit iluini aningaasatigut attanneqaannarsinnaasumik ineriartortoqarsinnaanngussalluni. Allanngornerit taakku imaatigut angallannermi aningaasartuutit ikilinerisigut aamma tikikkumarnerata pitsaanerulerneratigut aatsitassarsiornerup, uuliasiornerup gassimullu ujaasinerni ineriartortitsineq ajornannginnerulersissavaat BBDS-imilu inuiaqatigiinni aningaasarsiornikkut ineriartornissamut periarfissanik ammaassilluni kiisalu pilersuisinnaassuseq pitsaanerulersillugu, pingaartumik Nunavummi, tassami tassani umiarsuartigut pilersorsinnaanermi sikoqanngiffik sivikitsunnguugami.

Immap sikuata siaruarsimaffiani allanngorneq siunissami umiarsuit angallannerannut ingerlatsissutaasutut sunniuteqarluartussaagaluartoq suliffissuarnut niuerfinnut kiisalu nunani naalakkersuinikkut ingerlatsisunut allannguisoqarsimaneranut sunniutaasut sanilliutissagaanni sunniutit annikitsuarsuussapput, Panamami ikerasaliap (2016-imi) Suezimilu ikerasaliap (2009-imi itinerulernerata, 2016-imi silinnerulernerata) allineqarneri eqqarsaatigissagaanni.

Umiarsuit angallannerulernerisigut sikoqarnera umiartortuunermilu peqqutaasinnaasut allat peqqutigalugit ajutoornerit amerleriarsinnaapput; Kalaallit Nunaatali nalaani 250-it sinnerlugit ilaasoqartunut ilisimasortaqaarnissamut piimasaqaateqartoqarpoq. Nunallu immikkoortuani umiarsuarnik angallattoqarnerulernerata kingunerisaanik nipiliortoqarnerulernissaa mingutsitsisoqalernissaalu uumasuqarnermut sunniuteqaqataassapput.

Attaveqaatit

Nunap immikkoortuani silap allanngoriaateqarneranit inissiani, oqartussat inuussutissarsiorfillu sanaartortitaani sunniutissat tassaanerussapput qeriuannartut aakkiartornerat, aammalu nittaalaq sialuillu allannguuteqarnerat silarlunnerusalernalu assersuutigalugu kabelinut sunniutit qerinnaatigaluni anorersuarnerusalerneranit. Neriuerit ulittarnerup tinittarnerullu allannguuteqarnerat aamma nunap immikkoortuani attaveqarniernermut sunniuteqarsinnaapput, aammalu immap ikkannerulernerata (qulaani taaneqarsimasoq malillugu) umiarsualivinnut assigiinngitsunut tulassinnaaneg sunniuteqarfigisinnaavai.

Naleqqussarnissamut tunngavinnik pilersitsineq

ACA-mi nalunaarusiarineqarsimasut paasissutissarpassuarnik imaqarput, taakkualu atorlugit oqartussaqaqarfinni, inuit akornanni, namminersorluni inuussutissarsiortuni ilisimatusarnerullu iluani Issittumi allannguutaasinnaasunut nalimmassartoqarsinnaanissaanut qanoq aalajangiisoqarsinnaaneranut iluaqutaasinnaallutik. Tulliuttuni sammineqartut aalajangiisartut pilersaarusiornerminni eqqarsaatigisassarivaat: Tulliuttut tallimat siulliit paasissutissiisupput kingulliillu tallimat iliuusissatut siunnersuutaallutik.

AALAJANGIISOQARNIARTILLUGU 'NALEQQUSSARTOQARNISSAANIK' PITSAANERUSUMIK PEQATAATINNEQARNEQ

Nunap immikkoortuani allanngoriartuutitut naleqqussartoqartariaqarneranut paasinnittoqaleriartoraluartoq qanoq nalimmassartoqassanersoq aammalu politikikkut qanoq iliornikkut nalimmassartoqarnissamut pilersaarusiortoqarsinnaaneranut ilisimasat suli killeqarput. Aammalu suli "atorsaasunik" qanoq naleqqussartoqarsinnaaneranut ilisimasanik pisariaqartitsisoqarpoq, tassami maanna ilisimatuussutsikkut killeqartumik qanoq naleqqussartoqarsinnaaneranut tulleriaarisoqarsinnaanersoq misissuisoqarmat.

Naleqqussarnermi aalajangiisinnaanerit iliuuseqarnerillu ilaapput – nunap immikkoortuani, nunami nunarsuarmilu iliuuseqarnerit inummut imaluunniit inoqutigiinnut iliuuserineqartussanut attuumassuteqarput – iliuuserineqarsinnaasullu ineriartortinneqarnerat imminnut periarfissiillutillu killilersuipput.

Maanna tikillugu naleqqusartoqarnissaanut iliuuserineqartartut silap pissusianut tunnganerupput, tassa imaappoq silap allanngoriartuaarneranut toqqaannartumik ilimagineqareersunullu iliuuseqarneq; assersuutigalugu illut qeriuannartup aakkiartuaarnerinut illersorneqarnissaat. Taamaakkaluartorli paasiartuaarneqarpoq pitsaanerusumik nalimmassartoqarnissaanut tassanilu inuiaqatigiit, aningaasaqarnerup innuttaasoqassutsillu iluani qanoq ineriartuortoqarnissaa eqqumaffiginiarneqarpoq. Iliuuseqariaaseq mianerisassanut ukkatarinnittup allannguutitut silaannaap pissusiinnaanit aallaaveqanngitsunut naleqqussarsinnaassuseqarnissaq, sungiussiasuunngornissaq aammalu akiuulluarsinnaassuseqarnissaq siunertarivaat.

Ulloq manna tikillugu misissuinerit annikitsuinnaat ingerlanneqarsimapput silap pissusianik, inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut inoqassutsimilu ataatsimut qanoq

allangoriartortoqarsinnaanerani
aallaaveqartut aamma qanoq
mianernartoqarneranut
akiuussinnaanermut
naleqqussartoqarsinnaanerillu
nalilersuisoqarsimalluni. Maannakkut
ilisimatuussutsikkut misissuineri
misissorneqarnerusartut tassaapput
maanna tikillugu navianartorsiorfiit
allangoriartornermilu misilittakkat,
taakkualu takutippaat nunap
immikkoortuani immikkoortortaqaarfiit
imminnut suleqatigiillutik
siunissamut tunnganerumik
suliaqartoqarnissaanik
pisariaqartitsisoqartoq.

Nalilersuinermit nalunaarusiap
uuma siunissami silap
pissusiata inuiaqatigiillu iluanni
anigaasaqarniarnerup qanoq
isikkoqarsinnaaneranut nalorninerup
misissuinermit paasisat siunissamut
qiviagassatut atorqarsinnaanerini
killilersuisut. Tassami silap
qanoq innissaanut siulittuutit
assersuutigalugu qeriuannartup
aakkiartornissaanut paasisutissat
tunngasut siunissami qanoq
attaveqartoqarsinnaaneranut
atorfissaqarmata.

BBDS-IP NALAANI NAJUGALLIT SILAP PISSUSIATA ALLANGORNISAAANUT SUNNERTIASUUPPUT

Silap allangoriartornera
BBDS-ip nalaani najugalinnut
pitsaanerumik periarfissiivoq
assersuutigalugu aalisarnerup
iluani, immami uumassusillit
amerlanerit takkussuupput aamma
aatsitassarsiornermut periarfissat
pitsaanerulissapput, takornariaqarneq
pitsaanerulissaaq aammalu
umiarsuatigut angallannermut
periarfissat pitsaanerulernerat
peqqutigalugit attaveqatigiinneq

pitsaanerulissalluni. Periarfissat
takkussuuttut atorluarneqariapata,
soorlu Kalaallit Nunaanni
aalisariaatsimik nutaamik
isumalluuteqalerneq, nunap
immikkoortuini inuiaqatigiit iluanni
silap pissusianut pitsaanerumik
naleqqussartoqarsinnaangussaaq.
Taamaakkaluartorli isumaginninnerup,
piorsarsimassutsikkut
anigaasaqarnerullu
peqqutigisaanik inuiaqatigiit
silap allangoriartorneranut
mianernarsinneqarneranik
tunuliaquteqarpoq.

Inuulluataarnissamut
atugassarititaasut amerlasuut
BBDS-ip nalaani najugalinnut,
Canadami Issittoqarfiunngitsumi
Kunngaqarfiimmilu Danmarkimi
najugalinnut sanilliutissagaanni,
appasinnerupput: Assersuutigalugu
Nunavummi inuusutissaqarniarnerup
qajannaassusia Canadami
appasinnerpaavoq. 2014-imi
misissuinerup aamma takutippaat
Kalaallit Nunaanni meeqqat
atuarfianni atuartut 11 %-ii
akulikitsumik tamatigulluunniit
kaallutik innartartut. Nunap
immikkoortuani toqujaartarneq,
nappaatit ajutoornerillu takussaapput
peqqinnissaqarfiillu nappaatinut
pioreersunut nutaanullu
iliuseqarsinnaasussaat killeqarlutik.

BBDS-imi najugallit
pissakillioruorjussuupput
inissaqarnissamullu periarfissaqarneq
Issittoqarfiunngitsunut sanilliullugu
ajornarnerungaatsiarluni. Nunap
immikkoortuini inuiaqatigiinnut
ikittunut atugassarititaasut
ajornerupput, nunarsuarmi

niueqatigiinnermi allannguutit
immaqaluunniit nunap
immikkoortuata avataani politikkitigut
ineriartorneq suliffissaqarnermut
sunniuteqangaatsiarsinnaapput.

Suliniutini tamani mianernassutsip
appariartornissaanut suliniutit,
naleqqussarsinnaassutsip
pitsanngorsarneqarnissaa,
pissakilliornerup apparsarneqarnissaa,
inuttut ineriartornissaq
aammalu atugassarititaasut
qaffassarneqarnissaat
eqqarsaatigineqartariaqarput.

Iliuissanilu taakkunani aamma
silap allangoriartornera
inuiaqatigiinni anigaasaqarnikkullu
akiuussinnaassutsimut qanoq
pitsanngorsaaqataassanersoq
eqqarsaatigineqartariaqarpoq.
Assersuutigalugu najukkani
atorluaneq ileqqutoqqallu malillugit
nerisassaqarniarnermi suliniutini
nerisassat sunik avatangiisinut
mingutsitsisinnaasunik akoqarnerisut
eqqarsaatigineqartariaqarpoq
aamma pisuussutit uumassusillit
pissarsiarinarneqarnissaanut
periarfissat; assersuut alla
tassaasinnaavoq nutaanik
sanaartortoqarnissaani aammalu
pioreersuni nutarterisoqarnissaani
eqqarsaatigineqartariaqarmat
qeriuannartup aakkiartornera aamma
silap pissusiata allangoriartornera.

ILINNIARTITAANEQ "ALLANNGORIARTORNISSAMUT PIAREERSIMANISSAMUT" PINGAARNERPAAVOQ

Issittumi sumiiffinni inukitsuni inuiaqatigiinnilu ikittuni ilinniartitaanikkut neqerooruteqarsinnaaneq unaminarsinnaavoq. Silap pissusiata allanngornera ilinniartitaanermut toqqaannangitsunik arlalinnik sunniuteqarsimavoq. Assersuutigalugu qangaaniilli piniarnikkut katersuisarnikkullu ingerlatat sapernarnerulerpata ileqquusumik ilinniarneq sanngiillisinneqarsinnaavoq.

Nunap immikkoortuani soqutigisaqatigiinnit tusarniaanerit suli ineriartornissamut nutarterinissamut annertuumik soqutiginnittoqartoq ileqqutoqqallu malillugit inooriaaserineqartup attatiinnarneqarnissaa takutinneqarput, amerlanertigut ataqatigiissillugit. Ilinniartitaaneq BBDS-ip nalaani najugalinnut pingaaruteqartorujussuavoq, taannalu iluaqutigalugu pitsaannerusumik akissarsiaqarfiusunik suliaqartoqarsinnaavoq, taassumalu saniatigut aamma ileqqutoqqat malillugit piniartarnerup silarsuaanit iliuutsit pigiinnarneqarsinnaallutik.

Ilinniartitaanerup pitsaannerusup inuit allanngornernut naleqqussarsinnaanissaannut ikiorsinnaavai – naleqqussarneq "naleqqussarnissamut piareersimaneq" siunissami allanngornerit qanoq ittuugaluarpataluunniit imminut akilersinnaasoq. BBDS-ip nalaani ilinniartitaanerup qaffanneqarneranit inuiaqatigiit aamma aningaasatigut iluanaarutaasinnaasunut atorluanaissaminnut sakkulorsorneqarsinnaapput. Ilinniarterit oqaatsinut tunngasut Kalaallit Nunaanni iluaqutaalluarsinnaapput, tassanimi tuluttut oqaatsit amerlanertigut oqaatsit pingajorisarmatigut. Oqaatsitsigummi pitsaannerusumik inissisimappata inuiaqatigiit najuutinngikkaluarlutik ilinniarsinnaanerit pitsaanerulissaaq aammalu suliffiusinnaasut amerlanerulissallutik, suliffissallu pilersinneqassapput teknologip iluani ineriartortoqarnerani, takornariaqarnerup iluani imaluunniit suliffeqarfinni nunarsuarmut attuumassusilinni sulilertoqarsinnaalissalluni, aammalu nalimmassartoqarniarnerani nunanut allanut nuuttoqarsinnaanngussalluni.

Ileqqutoqqat najukkanilu ilisimasat siuarsarnissaat piujuaannartinneqarnissaallu aamma pingaaruteqarpoq. Silalli allanngoriartornerata kingunerisaanik ilisimasat ilaat pisariaqarunnaartissinnaavaat, asersuutigalugu silap qanoq innissaanut siulittuutiginneqartartut, piniagassat qanoq innissaannut siulittuutit aammalu iliuuserineqarsinnaasut allat. Taakkuali peqqutaallutik ileqqutoqqat allat pingaarnarulissapput – assersuutigalugu navianartoqarsinnaaneranut sillimasinnaaneq, uumaniarnissaaq aammalu uumasut inooriaasiannut ilisimasat. Taamaattumik BBDS-ip nalaani allanngortoqarnissaani piorsarsimassutsikkut ilinniarnissaaq

pingaaruteqarpoq taamaasiornikkummi ileqqutoqqat najukkanilu ilisimasat ingerlateqqinneqarsinnaammata.

SOQUTIGISAQAQATIGIIT INUILLU INUIT ATTAVEQAATAANNEERSUT PEQATAANERAT AAMMA NAJUKKANI QAANGANIILLI ILISIMASAT PEQQUTIGALUGIT INUIT ALLANNGORNERNUT AKIUUSSINNAALERSITSILLUTILLU NUKISSAQALERSITSIPPUT

Qangaaniilli ilisimasat piorsarsimassutsip inuiaqatigiillu najukkani inuuniarnerannut pingaaruteqarluinnarput. Taakkuami inuiaqatigiit, inoqutigiit inuillu ataasiakkaat inooriaatsini naleqqussarnissaannut pingaaruteqarluinnarsinnaammata.

Qangaaniilli ilisimasat ingerlateqqinnissaat ineriartortinneqarnissaallu navianartorsiorput. Nunap immikkoortuani najugallit akornanni aningaasaqarnikkut ineriartorusussuseqartoqartillugu inooriaaseq pinngortitamut qanilaanngitsoq atugaaleriartorpoq, aammalu illoqarfinnut annernut nuuttarnerup kingunerisaanik inuusuttut utoqqaanerusullumi avatangiisinut atassuteqarnerat innarlerneqarpoq.

Qangaaniilli najukkani ilisimasat tammatsaaliornissaannut suliniutit – soorlu piorsassimassutsimit tammaarsimaanerit (Aasivittarnerit) allatigullu piorsarsimassutsikkut aqqissuussinerit, piffimmut pileqqaarnernullu qanilaassuseqalersitsisarput, atuarfinnilu ilinniartitsinerit – kinguaariinnut nukarliusunut ilinniartitsissutitsialaavoq ilisimasanik ingerlatitseqqiffik, taamaasiornikkullu BBDS-ip nalaani inuiaqatigiit unaminartunut nalaatassaannut silaannaallu allanngoriartornerannut akiuussinnaasunngortissallugit.

Allanngornernut naleqqussarnissamut piareersimanissamut inuttut attaveqaatit attatiinnarneqarnissaat nukittorsarneqarnissaallu nalinginnaasumik pingaaruteqartorujussuupput. Najukkani ilisimasat attatiinnarneqarnissaat aamma najukkani najugaqartut ilisimasaannik aamma tamakku peqataasunik peqataatitsinerit, assersuutigalugu uumasunik kiisortunik aqutsinerit aamma najukkani inuttut ajornartorsiutinik isumaginninnerit, attaveqaatit tamakku nukittorsarneqarnissaannut iluaqutaasinnaapput.

Inuiaqatigiit aalajangiisartullu naleqqussarneq pillugu ilisimatusarnermi, pilersaarusernermut, atuutilersitsinermilu pimoorussillutik peqataanissaat pingaaruteqartoq ilisimaneqarpoq. Piujuartitsinermik tunngaveqartumik soqutigisaqartut pimoorussinerat BBDS-imi nunap immikkoortuani naleqqussarnermut pingaaruteqarpoq.

Nalimmassartoqarnissaanut piareersaasiornarnerit oqaatigeriikkatut allannguutissanut naatsorsuutigisanut suunersunit aallaaveqassapput, taamaattumillu piffimmi inuiaqatigiit aqutsisuusullu eqqugaasut

ilaatinneqartariaqarput. Kulturikkut, politikikkut inuiaqatigiinnilu aningaasaqarnikkut ataqatigiinnerit iluini ajornartorsiutaasussanik paasinninneq pinngitsoorani naleqqussartoqarnissamut isumaqatigiinniarnert pillugit aalajangiinernut sunniteqassaaq. Taamaattumik BBDS-ip nalaani nalimmassartoqarnissaanut pilersaarusiornermi piffimmi inuiaqatigiit, ilisimasat piorsarsimassutsikkullu naleqassutsit pilersaarusiornermi eqqarsaatigineqarnissaat tupinnangilaq.

Immikkoortuni tulliuuttuni BBDS-imi nunap immikkoortua pillugu ilisimatuussutsikkut nalunaarusiani inernerit tunngavigalugit iliuuseqarnissamut nalunaarutit saqqummiunneqassapput.

BBDS-IMI NUNAP IMMIKKOORTUANI UUMASUT ASSIGIINNGISITAARTUUNERI ILLERSORNIARLUGIT PINNGORTITAMI ATAQATIGIINNERMI AQUTSISOQARTARIAQARPOQ

Nunap immikkoortuani ingerlanneqartut tamarmik – qangaaniilli piniarneq aalisarneq, iluanaarniutigalugu aalisarneq, takornariaqarneq, umiartorneq aammalu suliffissuit paaanermik ingerlataqartut – pinngortitami ataqaqinneq peqqissusooq pinngitsoorsinnaangilaat.

Iluanaarniutigalugu aalisarneq Kalaallit Nunaanni aningaasaqarniarnermut pingaaruteqarluinnarpoq, Nunavulli kitaanut aamma siaruaqqalluni. Najukkanilu piorsarsimassutsimut pisuussutit uumassusillit nunamiittut immamiittullu aamma pingaaruteqarluinnarlutik. Katersat inuussutissanut, atisassanut sineriammilu eqqumiitsuliornerup ersersinniarneranut pingaaruteqarput. BBDS-ip nalaani najugallit aamma aningaasanik insertitaqartarput piniakkaminnik aalisarsimasaminnik tunisaqarnikkut, aammalu piffimmi piniariaatsimit immikkuullarissumillu Issittumi uumassuseqartoqarnerata kingunerisaanit takornariaqarsimanermit.

Aningaasarsionnikkut piorsarsimassutsikkullu iluaqutit taakku saniatigut pinngortitami ataqatigiinnerit peqqissut inuunermut pingaaruteqartut pinngortitami kiffartuussinerit allat atatippaat, assersuutigalugu kuldioxidimik toqqortuinerit inuussutissanillu atoqqiinerit.

Siunissamat isiginerusunik nalunaarsukkanik killilinnik amigaateqarneq – aammalu allanit sunnertissimanerit – peqqutaallutik silaannaap allanngoriartornerata peqqutigisaanit pinngortitami ataqatigiinnerit, uumasut assigiinngisitaarnerat piniagassallu amerlassusii qanoq sunnerneqarumaarnersut oqaatigiuminaappoq. Isumalluutininik aqutsineq peqassutsimut piniarneqarsinnaasullu annertussusaannut malunnaataanerusingaavoq silap allanngoriartorneranut sanilliullugu. Taassumali iluani ilanngunneqanngitsoq tassaavoq Issittup Avannaarsua, tassanimi immikkuullarilluinnartunik uumassuseqartoqarmat; silap allanngoriartorneranit Issittup Avannaarsua avannapasilligaluttuinnarpoq – piujunnaarnissaminullu navianartorsiorluni. Ineriartornerlu taanna taamaallaat nunarsuarmioqatigiit ataatsimut silap allanngutsaaliorneqarnissaanut iliuseqqaqatigiikkunik unitsinneqarsinnaavoq.

BBDS-ip nalaani Issittup avannaarsuata avataani isumatuumik uumassusilinnik aqutsineq piffimmi annertussuseq allannguutininut naleqqussartissinnaavaa. Taamatut ingerlatsineq uumasut pisariaqartartut imaluunniit malussajasut taakkulu pinngortitami ataqatigiinnerit pillugit patajaatsumik ilisimatuussutsikkut aamma qangaaniit kiisalu sumiiffinni ilisimasaniq tunngaveqassaaq. Taassumalu piffiit assigiinngisitaartunik uumassuseqarfiit illersorneqarnissaannik pingaartitsisariaqarpoq aammalu uumasuni killiffiit assigiinngitsut aalajangiisuusut eqqarsaatigineqassallutik (piaqqiornerit, nerisassaqarniarnerit eqqissisimaarfissat kataffissallu). Sumiiffinnut taamatut ittunut ilaapput imartat ammalatat pingaarutillit, assersuutigalugu Pikialasorsuaq, piffillu immap sikutoqaanut akiuussinnaasut sumiiffiit pingaarutillit.

Allanngornerit siumut naatsorsuutaariinngitsut annertussusiat, Issittumi uumasooqarfiusuni malunnaatilinnik amerlanertigut nikisitsisartut eqqarsaatigalugit siunnerfigineqartut uumaffigineqartut aalajangiisuusut illersorniarlugit sumiiffiit illersorneqartut angisuujunissaat sungiussianissaallu pingaaruteqarpoq. Pilersaarusiortuarneqartumillu toqqarneqassapput (tassa imaappoq sumiiffiit akornanni avatangiisitigut attavinnik pilersitsinikkut) nunap immikkoortuani pinngortitami ataqatigiinnertut uumasunullu akiuussinnaassuseqarnerannut tamarmiusumut tapersarsuisut pullaviusut allat ataqatigiissaarfigalugit aqunneqassallutik. Aqutsinermilu pilersaarutit suli annertusiartortumik killeqarfiit, ingerlataqarfiit immikkoortullu akornanni ataqatigiissinneqartumik iliuseqarnissamik pisariaqartitsissallutik.

PEQQISSUTSIP ILUANI AJORNARTORSIUTAASUNUT AAQQISSUINERUP KINGUNERISAANIK BBDS-IP NALAANI NAJUGALINNUT SILAANNAAP ALLANNGUUTEQARNERANIT SUNNIUTINUT NALIMMASSARNISSAMUT PEQQISSUTSIMULLU NAVIANAATAASINNAASUNUT ILUAQUTIGINEQASSAPPUT

Qulaani eqqaaneqareersutut silap pissusiata allannguuteqarnera BBDS-ip nalaani najugalinnut toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu peqqissutsimut sunniuteqassaaq. Taamaakkaluartorli piffimminngaanniit silap pissusiata allanngorneraniit peqqissutsimut sunniutit misissorneqarneri annertunngillat; naatsorsuutigineqarpoq maanna tikillugu peqqissutsip iluani ajornartorsiutaareersut atugaanerulernissaat, taakkuali saniatigut isserujussuarterunnaarneranit iluaallattoqassalluni.

Peqqissutsip iluani navianaataasinnaasut nalilersorniarneqarneranni tunuliaqutit, soorlu avatangiisit tigussaasut, peqqinnissaqarfimmik atuisinnaassuseq ilinniarsimanerlu eqqarsaatigineqartariaqarput. Inuiaqatigiit iluanni peqqissuuneq eqqartorneqartillugu 'peqqissuuneq atugarissuunerlu' nappaateqannginnermit' allaanerunera paasisaqariaqarpoq. Ingammik pinngortitaq aammalu pinngortitamut piorsarsimassutsimullu attuumassuseqarneq BBDS-ip nalaani najugalinnut timikkut tarnikkullu peqqissuunissamat pingaaruteqarluinnarnerat eqqarsaatigineqartariaqarpoq. Taakkuali najukkani inuiaqatigiit allannguutininut nalimmassarnissaannut atatillugu mianernassusaannik naleqqussarsinnaassusaannullu nalilersuiniarnermi pingaaruteqarluinnarlutik.

Silap allannguuteqarnerata kingunerisaanik innuttaasut pinngortitamut "atassuteqarnerat" avatangiisinullu nunamiittunut immamiittunullu atuiniarnerat sunniuteqassaaq. Assersuutigalugu Issittumi innuttaasut piniagassanik inuussuteqartunut pingaaruteqarluinnarpoq uumassusillit amerlassusaat peqqissuunissaallu. Tamanna inuit akornanni peqqissuseq isumalluutillu uumassusillillu imminnut atassuteqartut, ajornartorsiutaasinnaasullu paasineqartariaqartut isumaqarpoq. Tamatuma inuit uumasullu akornanni peqqissutsit ataqatigiinnerannut atatillugu pissutsit artukkiisut nutaat takkutilersullu paasineqarnissaat siumullu nalunngereerneqarnissaat pingaaruteqartoq ersersippaat.

Peqqinnissaqarfup iluani pilersaarusiortoqarnissaani paasissutissat eqqortut ilisimasanngortinneqarnissaat pingaaruteqarpoq, BBDS-illu nalaani najugallit peqqissusaannut atatillugu nalunaarsukkanik katersinissaq pitsanngorsarneqartariaqarluni.

Maanna tikillugu peqqinnissaqarnerup inuiaqatigiillu iluanni aningaasaqarniarnerup iluani navianarsinnaasut aammalu inuiaqatigiit iluanni assigiinngisitaarnertut mianernartunut

© Bryan & Cherry Alexander Photography / ArcticPhoto. Baffin Island, Nunavut, Canada

aallussilluni iliuuseqarneq sungiussiasuunermt akiuussinnaassusermullu iluaqutaassapput. Unamminartut sulissutigineqareersimappata taava taakkua avatangiisini allangoriartortuni ajorseriaateqarsinnaanerit ingalassimaartinneqassapput.

IMMIKKOORTORTAQARFIIT AKORNANNI SULEQATIGIINNISSAQ PILERSAARUSIOQATIGIINNISSARLU PISARIAQARPOQ

BBDS-ip nalaani allannguutissatut naatsorsuutigisat iluanni inuiaqatigiit, aningaasaqarnerup avatangiisillu iluanni ataqatigiinnerit pequtaasorpassuillu nalimmassarnissamut pilersaarusiornissaq suliarilluagaasariaqartoq, ataavartumik ingerlanneqartussa q inuiaqatigiinnilu isumaginnittoqarfiit nunallu killingi akimorlugit suliarineqartariaqartoq paasinarsisippaat.

Ulloq manna tikillugu naleqqussaaneq pillugu ilisimatusarneq politikkikkullu qisuariaatit inuiaqatigiinnut nunarsuullu immikkoortuanut isiginnissimapput, tamannalu silamut tunngassuteqartunut aarlerinartorpassuarnut qisuariarnernut uuttuut eqqortuuvoq. Nunali tamakkerlugu pilersaarusi q maleruagassallu najukkani nalimmassarnissamut siuarsaaqataasinnaallutillu kinguarsaaqataasinnaapput. Assersuutigalugu Nunavummi Kalaallit Nunaannilu sanaartornissamut maleruagassat issittoqarfiunngitsumit tunngaveqarput.

Inuiaqatigiit aningaasaqarniarnerullu iluini iliuutsit uumassusilinnut kingunerluuteqanginnissaat anguniarlugu isumaginnittoqarfiit akornanni suleqatigiinnissap pitsanngorsarnissaa pisariaqartinneqarpoq. Assersuutigalugu takornariaqarnerup iluani pisuussutinut uumassusilinnut atuisoqarnissaanut pissuserisassamik maleruagassaliortoqarnissaa pisariaqartinneqarsinnaavoq pisuussutit pineqartut pingortitamilu takornariaqartitsinerup pitsaasuunissaa ataavartinneqarniassamat, inuiaqatigiinnummi uumasullu assigiinngisitaarnerinut pingaaruteqarmata.

Soorluttaaq aamma imaani inuussutissarsiornermi aalisarnerup, umiarsuarnik takornariartaatinik takornariaqarnerup, umiartornerup aatsitassarsiornerullu pisariaqartikkai soorluttaaq pitsaanerumik paasissutissiinerit attaveqarniarnerillu, sillimaniarnerit, upalungaarsimaniarnerit, ingerlaarnermi malittarisassat aammalu sikup silallu qanoq inneranik malinnaanerit kalerrisaarinerillu aamma pisariaqartinneqartut.

BBDS-ip nalaani pitsaasumik ineriartornissamut nalimmassarnissamullu suliaqartoqassappat isumaginnittoqarfiit nunap iluani nunarsuullu iluani suleqatigiinnissaat pilersaarusi qatigiinnissaallu pingaaruteqarpoq. Silap pissusianullu naleqqussartoqarnissaanut isumaginnittoqarfiit suleqatigiillutik pilersaarusiussagaat oqartussanit piffinneersunit naalakkersuisoqarfinneersuniillu

ataqatigiissarneqartumik ingerlanneqarnissaa pingaaruteqarpoq 'Silap pissusiani navianartorsiutiniq aqutsinerup' qulakkeerneqarnissaanut immikkoortortaqarfiit assigiinngitsut suliaqarnissaat, silallu pissusaa pillugu ilisimasat siunissamut pilersaarutissanut missingersuutaassasut, aammalu aalajangiussassaanut annertuunut, assersuutigalugu sanaartortoqarnissaanut, nalilersuutitut atorneqartassasut, silaannaap pissusaanut nalimmassarnissamut allannguutaasinnaasunullu allanut ingalassimaarniarneq aamma eqqarsaatigalugu pingaaruteqarpoq.

Nunat killeqarfii apeqqutaatinnagit paasisanik ingerlatitseqqinneq suleqatigiinnerlu iluaqutaasinnaavoq, tassanilu Issittumi Siunnersuisoqatigiit, ataavartumik ilaasortaataat Inuit Issittormiut Siunnersoqatigiiffia (Inuit Circumpolar Council) ilanngullugu, attavissanik misilittakkanillu ingerlatitseqqiisinnavaoq.

ILISIMATUUT AALAJANGIISARTULLU AKORNANNI PITSAANERUSUMIK ATASSUTEQARNEQ PISARIAQARPOQ

Nunap immikkoortuani BBDS-imi oqartussaqaarfiit namminersortullu akornanni naleqqussarnissap tungaatigut paasisimasat annikippat. Assersuutigalugu silap allanngornerata kingunerisaanik sunniutit naleqqussarnissamullu attuumassuteqartut pillugit suliffissuaqarfinni (annerusumik aatsitassarsiorfinni) misissuinerit takutippaat aalajangiisartut, suliffissuit attaveqaataannik piareersaanissamut, piorsaanissamut, aserfallatsaaliinissamut kiisalu matuneqarnissaannut akisussaasut, silap pissusiata siunissami kingunerisinnaaasaanik killeqartumik paasinnissimasat kiisalu allanngorneranut ilimanaateqartunut naleqqussarnermut tunngasunik siunnersuineq killeqartoq. AACA-p soqutigisaqatigiinnut ataatsimiisitsinerata nalaani namminersorlutik inuussutissarsiuqartut aallartitaasa paasissutissiisoqarnissaa siunnersuisoqarnissaalu kissaatigisimavaat.

Taamaattumik nunap immikkoortuani tamarmi oqartussaqaarfiit piginnaasaannik qaffassaanissaq pisariaqartinneqarpoq, ingammik ilisimatuussutsikkut ilisimasanik pilersitsisut atuisullu akornanni oqaloqatigiittoqarnissaq. Tassanilu aamma pinngortitamit – inuiaqatigiinnillu ilisimatuussutsikkut ilisimasat tunngavigalugit silap allannguutaanut naleqqussaasoqarnissaanut mianernassusermik ukkataqarluni atortussanik pilersitsineq.

Aammattaaq annertunerusumik ilisimatusartoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq, pingaartumik aalajangiisartut aamma inuiaqatigiinni namminersortunilu paasissutissanik atuisinnaasut ilanngunneqarlutik.

Naammangilaq ilisimasat aalajangiisartunut apuutsinneqarneri. Naleqqussarnissamut

pilersaarusiornissaq paasissutissanik tunngaveqassappat pisariaqarpoq aalajangiisartut misissuisoqarnissaanut ilanngutsinneqarnissaat, taannalu atuisut pisariaqartitaannit paasissutissiisoqartariaqarlunilu paasissutissat sumut atorneqarsinnaanerit aallaaveqassaaq.

Nalilersuinerit AACA-tut *ArcticNet Integrated Regional Impact Studies for the Canadian Arctic*-itut kiisalu Kalaallit Nunaata 'Silaannaap pissusaanut naleqqussarluni iliuuseqarnerit killiffittut' ittut namminersorluni inuussutissarsiorfinnut assigiinngitsunut pisariaqartinneqartarput silap allanngoriartorneranut periarfissanullu naleqqussarnissaq eqqarsaatigalugu. Taakkuami paasisat nalinginnaasumik saqqummiunnagit allatut saqqummiukkamikkit; aalajangiisartunut siunnersuisiornikkut Issittumilu naleqqussartoqarnissaanut tunngatillugu paasisat pillugit oqallittoqarnissaanut aqutissiusseqataagamik.

Ingerlataqarfinni pineqartunut inatsisinut, politikkinut, aningaasalersuinerinullu – aamma sumiiffinni (kommunini najukkanilu) pilersaarusiornermut silap pissusiini aarlerinartunik aqutsinerit ataatsimut sammiveqartut pillugit maannakkut suliniutit ilai ajunngitsumik ingerlapput aammalu iluaqutaasumik sukkanerusumik ingerlanneqarsinnaallutik. Suliap ingerlanneqarnissaanut Naalakkersuisoqarfiit oqartussaqaarfillu ilisimasaminnik qaffassaassannginnerisut eqqarsaatigineqarsinnaavoq. Isumaginnittoqarfillu tamarmik silap pissusianut isiginnittariaatsimik pilersitsisinnapput, tassanilu nunarsuup kiatsikkiartuaarneranut iliuusissaasinnaasut aamma ilanngunneqarsinnaallutik

POLITIKKIKKUT AQUTSERIAASEQ NALEQQUSSARNISSAMIK PINGAARNERSIUINISSAMUT TUNNGAVIUVOQ

Politikkikkut aqutseriaaseq naleqqussarnissamut sulianik aallarnisaanermut pingaaruteqarpoq. Tullinnguuttunit aqutsinerit pitsaasunik assersuutissartaqarput: BBDS-ip nalaani Naalakkersuisut appasinnerusumik inissisimaffeqartut; Nunavumi naalakkersuisut, 2011-imi pilersaarusiortut; Canadami naalagaaffiup naalakkersuisuinit sunnertianermik nalilersuinerit naleqqussarnissamullu pilersaarusiornernut siunnerfeqartumik aningaasalersuineq; inuit suleqatigiiffii, nunap iluani nunanilu tamalaani silap pissusiata allanngornera pillugu sunniiniarnermik suliaqartut. Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat namminersorluni inuussutissarsiornerup iluani silap allanngoriartorneranut naleqqussartoqarnissaanik suliaqarsimapput – piniarnerup aalisarnerup, umiartornerup nunalerinerullu iluini – 2015-imi aalajangiunneqarpoq silap pissusianut naleqqussarneq immikkoortuni pilersaarutitut ilanngutissasoq.

Naleqqussarnissamut pilersaarusiorneq pitsaanerpaamik suliarineqassaaq naalagaaffimminngaanniit ataasiinnarmit

aqunneqaruni, imaluunniit suleqatigiit oqartussaqaarfanniit naalakkersuisoqarfinniillu naleqqussarnissamut sulianik nakkutilliisussatut pilersinneqarpata. Oqartussaqaarfiit ataqatigiissaarisussatut inissinneqarnissaat pingaaruteqarpoq, taamaasiornikkummi ataqatigiissuseq siunissamullu pilersaarusiornissaq qulakkeerneqassammat, silallu pissusianut naleqqussarnissamut attuumassuteqartunut tamanut, Naalakkersuisoqarfinnut immikkoortotaqarfinnullu ilanngunneqarniassammata.

Naleqqussarnissamut pilersaarusiap suliarineqarnera inunnit tapersersorneqarnissaa qulakkeerneqartariaqarpoq, ingammik nuannerpallaanngitsunik

Naggataarutaasumik oqaaseqaatit

Issittoq AACA-milu nunap immikkoortui misissorneqartut avatangiisitigut inuiaqatigiitsigullu sukkasuumik allanngoriartortuupput. Silap pissusiata allanngornera allanngornermut aallaavisoq erseqqippoq, taannaannaanngilarli. Taamaattumik naleqqussarnissamut pilersaarutit silap allanngoriartorneranut taamaallaat attuumassuteqassanngilaq, inuiaqatigiit, aningaasaqarneq uumasooqassuserlu ilanngunneqartariaqarmata.

Immikkoortuniit immikkut ilisimasaqarfiusuniit amerlasuuniit ilisimasat, qangaaniit sumiiffinnilu ilisimasat, najukkani piorsarsimassutsikkut annertuumik assigiinngisitaarneq, pisuussutiniq atuinerit assigiinngitsut kiisalu siunissaq pillugu ineriartornissamut pilersaarutit annertuut kattunneqarnerisigut, AACA periarfissanik pissanganartunik nutaanik pilersitsisimavoq. Sumiiffiit inoqarfillu taamak siammasitsigisut pillugit ilisimasat assigiinngitsut atorlugit suliaqarniarneq – siunissamullu ukiunik qulikkaanit siumut isiginiarneq unammillernartuusimavoq.

Taamaakkaluartoq BBDS-imut naleqqussarnissamut periarfissat misissueqqaarfigineqarput, pingaartumillu BBDS pillugu nalunaarusiami immikkoortuni arfineq marlunni naleqqussarnissamut periarfissat misissorneqarsimapput. Immikkoortut tamarmik eqqartorneqarnerini sulinitit/tigussaasut, innuttaasui oqartussaqaarfinnilu naleqqussarfusinnaasut siunnersuutigineqarput, tamarmillu najukkani najugallit allannguutitut ikiorneqarnissaat siunertarivaat.

Nunap immikkoortuani naleqqussarnissamut piareersimaneq inerisarniarlugu nalunaarusiami pissutsit pingaarutillit arfinillit maluginiarneqarput, taakkualu allanut pingaarutai apeqqutaallutik allanngorarsimallutik: Politikikkut aqutsilluarneq, aaqqissugaaneri pilersinneqarsimasut naleqqussarnermut aaqqissuunneri,

aalajangiisoqartariaqartillugu. Piffimmi ajornartorsiut paasineqariartuinnarpoq, aammalu inoqarfinni oqartussaqaarfinnilu naleqqussarnissatsialammut peqalereersimalluni. Taamaakkaluartorli “naleqqussartoqarnissaanut anersaaq” inoqarfinni oqartussaqaarfinnilu sulil iluamik siaruarsimanngilaq.

Tamanit tapersersorneqarneq aamma pisariaqarpoq naleqqussarnissamut pilersaarutit aningaasalersorneqarnissaat eqqarsaatigalugu; aningaasalersuinerlu tungaviumik aningaasalersuinerlut ilanngunneqartariaqarpoq.

najukkani aqutsilluarneq, atorsinnaasuni ilisimatusarnissaq, naammattunik aningaasalersuinerit kiisalu tamat naleqqussarnissaannut tapersersuineq.

Nalunaarusiarlu aalajangiisartunut naleqqussartoqarnissaanut suliniutinut atortussanik imaqarpoq. Tassanilu nunani ineriartortuni iloqarfissuarnilu siunnersuutaasimasut aamma ilaapput, kiisalu FN-ip tungaviumik isumaqatigiissutaat aqutugalugit silap pissusiata allanngorneranut sakkussaasinnaasut.

BBDS-ip nalaani nalimmassartoqarnissaanut periarfissanik ujartuineri, innuttaasut, atorfillit politikikkullu ingerlataqartut paasinnittariaasiat assigiinngitsuusut paasinarsivoq, tamannalu naleqqussarnissamut iliuuserineqartussat tulleriaarneqarnissaannut sunniuteqassalluni.

AACA-mi misissueqqaarnerup matuma ilisimasanik ataatsimoorussanik inerisaaneq aamma sivisuumik sunniutaasartut annikitsumillu sunniutinik paasinninneq kinguneqarluartumik politikikkut qisuariarnerit piareersarneritut pingaaruteqarluinnartuusut takutippaat. Misissueqqaarnerlu misiligutaasumik misissuinerummat ilisimatusarnerup iluani aamma aalajangiisartunut ilisimasat iluanni isiginninnerit tamarmik suliarineqanngillat. Sulil ilisimatusartut innuttaasut aalajangiisartullu akornanni suleqatiginnerunissaq pisariaqartinneqarpoq. Allannguutitut naleqqussarnissaq akiuussinnaanermullu piginnaanngorsaaneq suliaavoq ataavartussaq ingerlaartuaannartussarlu, ingerlanneqarneralu akuttunngitsumik aaqqissuutillattaarneqartariaqarpoq, paasisat pissutsillu allanngoriartornerat ilutigalugit. Suliaq ilinniutaassaaq tassanilu Issittumi Siunnersuisoqatigiit ataatsimiititaliarlu ukiuni aggersuni imminnut suleqatigiillutik tigussaasumik sunniuteqarumaarput.

AMAP tuluttut nalunaarsusiq, Adaptation Actions for a Changing Arctic, Baffin Bay / Davis Strait Region, Overview Report, saqqummersippaa. Nalunaarusiami ilisimatuussutsikkut misissuinermit paasisat aallaavigalugit nalunaarsusiq, Adaptation Arctions for Changing Arctic (AACAA) – Baffin Bay / Davis Strait (BBDS) regional pilot study, saqqummiunneqarpoq, nalunaarusiarlu taanna AMAP-minngaanniit ataqatigiissarneqarlunilu saqqummiunneqarpoq.

Una allagaq qallunaatuuminngaanniit kalaallisuunngortinneqarpoq. Qallunaatuunngortinneqarneranilu nutsinnarnagu isumaa allanngortinneqarani allaqqitaalluni. Uani allatami saqqummiunneqartut imaassinnaavoq AMAP-mit, Issittup isumalioqatigiissutaanit, ilaasortanit, misissuisunit, Avatangiisinut ministeriaqarfimmit imaluunniit Kalaallit Nunaanni oqartussaqaqfinniittut isiginnittariaasiannit allaanerusat.

Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfimminngaanniit nalunaarsusiq nutsertinneqarpoq aamma Avatangiisinut aqutsisoqarfimmit ilusilersorneqarnera saqqummersinniarneralu aningaasaliiffiqineqarluni, Issittumi Avatangiisit pillugit tappiissutit, Miljøstøtten til Arktis, aqqutigalugu.

Suliniut pillugu paasisaqarnerorusukkuit nittartagaq Arctic Monitoring and Assessment Programme www.amap.no alakkarneqarsinnaavoq imaluunniit AMAP-ip allattoqarfianut saaffiginnittoqarsinnaalluni.

Miljø- og Fødevareministeriet
Miljøstyrelsen

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

ARCTIC COUNCIL

AMAP Secretariat

Gaustadalléen 21
N-0349 Oslo
Norway

Tel. +47 21 08 04 80
Fax +47 21 08 04 85

amap@amap.no
www.amap.no

AMAP
Arctic Monitoring and
Assessment Programme